

I. В. Шевченко

Херсонська гідробіологічна станція НАН України, м. Херсон, Україна
e-mail: eirinheid@ukr.net

ДВОКРИЛІ КОМАХИ РОДИНИ CERATOROGONIDAE ВОДОЙМ ТА ВОДОТОКІВ ПОНИЗЗЯ ДНІПРА

Незважаючи на те, що у водних об'єктах пониззя Дніпра личинкові стадії мокреців (Ceratorogonidae) є другою, після комарів-дзвінців (Chironomidae), групою двокрилих комах за показниками зустрічальності, кількості та біомаси, системного визначення їх видового складу досі не проводилося. З огляду на це метою даної роботи був опис видового різноманіття родини Ceratorogonidae водойм та водотоків пониззя Дніпра з урахуванням показників кількості та біомаси водних стадій цих комах.

Матеріалом для даної роботи слугували личинки двокрилих комах родини Ceratorogonidae, що були знайдені в бентосних пробах у 2013-2015 роках та в планктонних пробах у 2014-2015 роках, відібраних у різнотипних водоймах та водотоках пониззя Дніпра. Відбір та обробка матеріалів проводилась за загальноприйнятими методиками гідробіологічних досліджень (Константинов, 1986), видовий склад визначався за допомогою ряду визначників (Определитель пресноводных беспозвоночных Европейской части СССР, 1977; Определитель пресноводных беспозвоночных России и сопредельных территорий, 2000).

Сезонні дослідження двокрилих комах проводились на наступних водотоках та водоймах: р. Дніпро (навпроти м. Херсон) з рукавом Кошова, р. Верхня Чайка, р. Вільовчина, Сабецький лиман, Кардашинський лиман, Стеблівський лиман, озера Кругле, Назарово-Погоріле, Закитне, Скадовськ-Погоріле, Рогозувате, Безмен, Чичкувате та Лягушаче. Слід відзначити, що у донних пробах представники родини Ceratorogonidae зустрічалися частіше, ніж у планктонних (відібраних у заростях макрофітів). Досліджувані організми були виявлені у 11% бентосних проб та лише у 5% планктонних проб, показники кількості та біомаси Ceratorogonidae у планктонних пробах також були значно нижчими. Це дещо суперечить літературним даним (Определитель пресноводных беспозвоночных Европейской части СССР, 1977), які вказують саме на донні проби, як на такі, що містять лише незначний відсоток личинок Ceratorogonidae. Донні відкладення, на яких були знайдені досліджувані організми, були представлені піском з черепашкою, замуленим піском, мулом та детритом з домінуванням останніх двох типів відкладень. Планктонні та частина бентосних проб відбиралися у заростях вищих водних рослин, що найбільш розповсюджені у досліджуваних водних об'єктах. Це фітоценози кушира зануреного (*Ceratophyllum demersum*), глечиків жовтих (*Nuphar lutea*) та очерету звичайного (*Phragmites australis*). Глибини, на яких були виявлені личинки Ceratorogonidae, коливались в межах від 0,4 до 2,5 м з середньою глибиною 1,3 м.

В ході досліджень було виявлено 4 роди та види представників родини Ceratorogonidae, що належать до триби Sphaeromiini підродини Palpomyiinae:

Bezzia (*Homobezzia*) *bicolor* (Meigen, 1804)

Mallochohelea *setigera* (Loew, 1864)

Nilobezzia *formosa* (Loew, 1869)

Sphaeromyias *pictus* (Meigen, 1818)

Представники родини Ceratorogonidae були виявлені у 10 з 15 досліджених водойм та водотоків (табл. 1).

Таблиця 1 – Видове різноманіття родини Ceratorogonidae водойм та водотоків пониззя Дніпра з урахуванням середніх показників кількості та біомаси (за дослідженнями 2013-2015 років)

Водойма	<i>Bezzia bicolor</i> *		<i>Mallochohelea setigera</i>		<i>Nilobezzia formosa</i>		<i>Shpaeromias pictus</i>	
	екз./м ³	г/м ³	екз./м ²	г/м ²	екз./м ²	г/м ²	екз./м ²	г/м ²
р. Дніпро	–**		–		–		50	0,35
р. Кошова	20	0,02	100	0,10	100	0,50	75	0,53
р. Віровчина	–		–		–		75	0,20
Кардашинський лиман	–		50	0,06	–		125	0,64
оз. Кругле	–		50	0,06	–		50	0,04
оз. Назарово-Погоріле	–		50	0,06	–		50	0,20
оз. Скадовськ-Погоріле	–		–		–		116	0,70
оз. Безмен	–		–		–		50	0,25
оз. Чичкувате	–		–		–		50	0,10
оз. Лягушаче	–		100	0,04	50	0,10	100	0,13

* – організми були виявлені лише у планктонних пробах;

** – тут і далі - досліджуваних організмів не виявлено

Серед досліджених водойм та водотоків найбільше видове різноманіттям Ceratopogonidae було представлено у Кошовій (4 види) та озері Лягушачому (3 види).

Частота виявлення певного виду Ceratopogonidae та середні показники кількості та біомаси по видах наведені у таблиці 2.

Таблиця 2 – Показники видової зустрічальності, кількості та біомаси представників родини Ceratopogonidae водойм та водотоків пониззя Дніпра (за дослідженнями 2013-2015 років)

Показник	<i>Bezzia bicolor</i>	<i>Mallochohelea setigera</i>	<i>Nilobezzia formosa</i>	<i>Shpaeromias pictus</i>
Видова зустрічальність, %	4	18	7	71
Кількість у бентосних пробах, екз./м ²	–	70	75	87
Біомаса у бентосних пробах, г/м ²	–	0,06	0,30	0,39
Кількість у планктонних пробах, екз./м ³	20	–	–	20
Біомаса у планктонних пробах, г/м ³	0,02	–	–	0,10

Виходячи з отриманих даних, варто констатувати, що в пониззі Дніпра домінуючим видом є крупний представник родини Ceratopogonidae – *Shpaeromias pictus*, чий середні показники кількості та біомаси досягали 87 екз./м² та 0,39 г/м² відповідно. Максимальні ж показники кількості та біомаси *Shpaeromias pictus* досягали 250 екз./м² (Кардашинський лиман, озеро Скадовськ-Погоріле) та 1,65 г/м² (озеро Скадовськ-Погоріле) відповідно.

Підсумовуючи результати досліджень варто зазначити наступне:

1. Двокрилі комахи родини Ceratopogonidae водойм та водотоків пониззя Дніпра представлені наступними видами: *Bezzia (Homobezzia) bicolor*, *Mallochohelea setigera*, *Nilobezzia formosa*, *Shpaeromias pictus*;

2. Показники кількості та біомаси личинок Ceratopogonidae коливались в межах від 50 до 250 екз./м² та від 0,04 до 1,65 г/м² відповідно і в середньому становили 83 екз./м² та 0,32 г/м²;

3. *Shpaeromias pictus* є домінуючим видом серед Ceratopogonidae пониззя Дніпра, виявленим у 10 з 15 досліджених водойм та водотоків.